

آغاز عزاداری امام حسین

کلیدواژه: عزاداری امام حسین علیه‌السلام، گریه، سوگواری، بیان مصیبت.

پرسش: عزاداری و مراسم فعلی برای امام حسین علیه‌السلام از کجا شروع شده است؟ (در زندگانی پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - و ائمه - علیهم‌السلام - نگاه می‌کنیم چیزی در خصوص عزاداری و مراسم فعلی نه‌تنها دیده نمی‌شود، بلکه از این چنین کارهای منع نموده‌اند... مثلاً در **جنگ احد** حمزه - علیه‌السلام - شهید شدند یا بعد شهید شدن **جعفر بن ابی‌طالب علیه‌السلام** پیامبر نه‌تنها هم چنین مراسم نگرفتند، بلکه به‌طور جدی منع نمودند ... و این مراسم از کجا آغاز شده است؟)

پاسخ: پیامبر اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله در سوگ حمزه و جعفر گریست و دیگران را تشویق به گریه نمود. امامان بزرگوار شیعه علیهم‌السلام نیز درباره زنده نگه داشتن حادثه کربلا به شیوه‌های گوناگون تشویق کرده‌اند؛ مانند: تشویق به برپایی مجالس سوگواری، تشویق به گریستن و گریاندن، تشویق شاعران به مرثیه‌سرایی، تشویق و ترغیب به زیارت امام حسین علیه‌السلام، و ... از مجموع آموزه‌های دینی استفاده می‌شود که آنچه مورد تأکید است، اقامه اصل عزاداری است؛ اما نوع و کیفیت عزاداری به عرف هر شهر و منطقه واگذار شده است و تا مادامی که شارع مقدس از نوع خاصی از عزاداری منع نکرده، یا انجام نوع خاصی از عزاداری با اصول و ارزش‌های دیگر اسلام و مکتب اهل بیت منافات نداشته باشد، می‌توان قائل به جواز آن نوع عزاداری شد.

فهرست مندرجات

- ۱ - شخصیت‌های برگزیده تاریخ
- ۲ - گریه بر شهدا
  - ۲.۱ - گریه بر حمزه
  - ۲.۲ - تشویق به گریه بر حمزه
  - ۲.۳ - گریه بر جعفر
  - ۲.۴ - گریه بر رسول خدا
- ۳ - اقامه عزای حسینی
  - ۳.۱ - گریه بسیار امام سجاد
  - ۳.۲ - اقامه عزای امام باقر
  - ۳.۲.۱ - روایتی از امام صادق
  - ۳.۲.۲ - روایتی از امام رضا
  - ۳.۳ - گریه ائمه
  - ۳.۴ - عنایات ائمه به مرثیه‌سرایان
- ۴ - گوناگونی شیوه عزاداری
- ۵ - شیوه‌های صحیح عزاداری
  - ۵.۱ - بقای حقیقت اسلام
  - ۵.۲ - پرهیز از محرمات
  - ۵.۳ - پرهیز از سخنان خرافی
- ۶ - پانویس
- ۷ - منبع

شخصیت‌های برگزیده تاریخ

از باب مقدمه باید گفت که یاد و خاطره شخصیت‌های برجسته و برگزیده تاریخ بشر باید زنده بماند و صفات و حالات پسندیده آنان مورد توجه باشد؛ ازاین‌رو می‌بینیم که پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله و امامان معصوم علیهم‌السلام در زنده نگه داشتن یاد و نام شهیدان، به‌ویژه سید و سالار شهیدان حضرت امام حسین علیه‌السلام، از شیوه‌های گوناگونی بهره می‌گرفتند.

همان‌گونه که می‌دانید برگزاری مراسم و عزاداری و برقراری جلسات سخنرانی و بیان ایثار و حماسه شهدای کربلا؛ زنده نگه داشتن یاد و خاطره آنها و قدردانی و سپاس‌گزاری از زحمات آنهاست، علاوه کلاس درسی است برای انتقال مفاهیم و پیام‌هایی که آنان خواستند به بشریت بیاموزند و منتقل کنند.

گریه بر شهدا

در تاریخ می‌خوانیم:

← گریه بر حمزه

چون حمزه کشته شد، صفیه دختر عبدالمطلب به جست‌وجوی او برآمد، انصار میان او و جسد حمزه مانع شدند، پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - فرمود: آزادش بگذارید. صفیه آمد و کنار پیکر حمزه نشست و چون او بلند می‌گریست، پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله هم گریه می‌کرد و هرگاه او آهسته می‌گریست، پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - هم آهسته گریه می‌کردند. فاطمه سلام‌الله‌علیها دختر پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - هم می‌گریست و آن حضرت هم با گریه او گریه می‌کرد و می‌فرمود: هرگز مصیبتی به بزرگی مصیبت تو به من نرسیده است! آن‌گاه خطاب به صفیه و فاطمه فرمود: مژده دهید! اکنون حیرتیل به من خبر داد که در آسمان‌های هفت‌گانه برای حمزه نوشته‌اند که او شیر خدا و شیر رسول خداست. [۱].

← تشویق به گریه بر حمزه

بعد از جنگ احد پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - به سوی مدینه روان شد که به یکی از خانه‌های انصار گذشت، شنید که بر کشتگان خویش می‌نالد و گریه می‌کنند، اشک در دیده وی جمع شد و بگریست و گفت: «اما کسی بر حمزه نمی‌گرید.» و چون سعد بن معاذ و اسید بن حضیر به محله بنی‌عبدالاشهل بازگشتند به زنان قبیله گفتند: «کارهای خویش را رها کنند و بروند بر عموی پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - بگریند.» [۲]

← گریه بر جعفر

پیامبر اسلام - صلی‌الله‌علیه‌وآله - در سال هشتم، جعفر بن ابی‌طالب و زید بن حارثه و عبدالله بن رواحه را با لشکری برای جنگ روم به شام فرستاد. لشکر به جایی در شام از ناحیه بلقا از زمین دمشق که به آن "مؤته" گفته می‌شد رسید، زید پرچم را گرفت و نبرد کرد تا کشته شد. سپس جعفر آن را گرفت و دست راستش بریده شد، پس با دست چپ نبرد کرد، دست چپش هم بریده شد و سپس از میان دو نیم شد... رسول خدا بعد از شهادت آنها فرمود: ... علی مثل جعفر فلتیک البواکی، "بر مانند جعفر، باید زنان نوحه‌گر گریه کنند." اسما دختر عمیسی خنعمی که زن جعفر بود، گفت: وقتی خبر شهادت جعفر را از رسول خدا شنیدم فریاد زدم؛ و جعفره. و فاطمه دختر رسول خدا آواز مرا شنید؛ درحالی‌که فریاد می‌زد؛ و ابن عمه، "ای وای پسر عمویم". پس رسول خدا درحالی‌که رداي خود را می‌کشید و بی‌اختیار اشک می‌ریخت، بیرون رفت و می‌گفت: علی جعفر فلتیک البواکی، "زنان گریه‌کننده، باید بر جعفر گریه کنند." سپس گفت: یا فاطمه اصنعی لیعال جعفر طعاما فانهم فی شغل، "ای فاطمه! برای خانواده جعفر خوراکی فراهم ساز که آنها گرفتارند." پس فاطمه سه روز برای آنان خوراک تهیه کرد و این در میان بنی‌هاشم معمول شد. [۳]

← گریه بر رسول خدا

سعید بن سلیمان از عتّاب بن عوّام، از هلال بن ختّاب، از عکرمة، از ابن عباس نقل می‌کند که می‌گفته است، چون سوره نصر نازل شد، پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - فاطمه - سلام‌الله‌علیها - را فرا خوانده فرمود: خبر مرگ مرا به من داده‌اند. فاطمه - سلام‌الله‌علیها - گوید: گریستم، پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - فرمود: گریه مکن که تو نخستین کس از اهل من هستی که به من ملحق می‌شوی، و خندیدم. [۴] [۵]

اقامه عزای حسینی

یکی از شیوه‌هایی که امامان - علیه‌السلام - برای زنده نگه داشتن نهضت حسینی به کار گرفته‌اند، برپایی مجالس سوگواری، گریستن و گریاندن برای مصیبت‌های جانسوز کربلا و یادآوری آن حادثه در زمان‌های مناسب است.

← گریه بسیار امام سجاد

امام سجاد علیه‌السلام در طول دوران امامتش پیوسته سوگوار قصه عاشورا بود، در این مصیبت آن‌قدر گریست که از «بکائین» بسیار گریه‌کنندگان به‌شمار آمد و لقب گرفت. [۶]

← اقامه عزای امام باقر

علقمه حضمی نقل می‌کند که امام باقر علیه‌السلام در روز عاشورا برای امام حسین - علیه‌السلام - در خانه‌اش اقامه عزا می‌کرد و خود آن حضرت برای جدش می‌گریست، تقیه نمی‌کرد و به کسانی که در خانه بودند می‌فرمود: برای آن حضرت سوگواری کنید و در مصیبت حسین - علیه‌السلام - به یک‌دیگر تسلیت بگویند. [۷]

← روایتی از امام صادق

امام صادق علیه‌السلام به داوود رقی فرمود: من هرگز آب سرد ننوشیدم، جز این‌که به یاد امام حسین علیه‌السلام افتادم. [۸]

← روایتی از امام رضا

از حضرت امام رضا علیه‌السلام روایت شده است: وقتی ماه محرم می‌شد، کسی پدرم (امام کاظم علیه‌السلام) را خندان نمی‌دید و اندوه و حزن بر وی غالب می‌شد تا روز دهم، و چون روز عاشورا فرا می‌رسید، آن روز، روز مصیبت و حزن و گریه او بود و می‌فرمود: امروز، روزی است که حسین - علیه‌السلام - شهید شده است. [۹]

← گریه ائمه

ائمه اطهار علیهم‌السلام نه تنها خود در عزای سالار شهیدان می‌گریستند، بلکه همواره مردم را به گریستن بر آن حضرت تشویق و ترغیب می‌نمودند.

در روایتی آمده است: هرکس بر حسین - علیه‌السلام - بگرید، یا (حتی) یک تن را بگریاند، پاداشش بهشت است و هرکس حالت اندوه و گریه به خود بگیرد نیز، پاداشش بهشت است. [۱۰]

← عنایات ائمه به مرثیه‌سرایان

شاعرانی که مصیبت‌های کربلا را به شعر درآورده و در مجالس و محافل می‌خواندند، همواره مورد لطف و عنایت ویژه امامان معصوم علیهم‌السلام قرار می‌گرفتند، افرادی چون کمیت اسدی، دعبیل خزاعی، سید حمیری و ... .

پس همان‌طور که ملاحظه نمودید نه تنها از جانب پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - و ائمه - علیهم‌السلام - از اصل گریه و اقامه مراسم عزاداری منعی صورت نگرفته، بلکه با توجه به شواهد و نمونه‌هایی که از گریه‌ها و عزاداری‌هایی که از آن معصومان علیهم‌السلام برای شهدای اسلام - به‌ویژه امام حسین علیه‌السلام - بیان شد، تردیدی باقی نمی‌ماند که این از سنت پیامبر و ائمه است.

گوناگونی شیوه عزاداری

اما آیا لازم است شیوه عزاداری همه مناطق و همه زمان‌ها یکسان باشد؟ در این باره باید گفت، از مجموع آموزه‌های دینی استفاده می‌شود که اصل گریه و اقامه عزا از ما خواسته شده است و اما نوع و کیفیت عزاداری به عرف و شیوه هر شهر و منطقه واگذار شده است و تا مادامی که شارع مقدس از نوع خاصی از عزاداری منع نکرده [۱۱] یا انجام نوع خاصی از عزاداری با اصول و ارزش‌های دیگر اسلام و مکتب اهل بیت منافات نداشته باشد، می‌توان قائل به جواز آن نوع عزاداری شد.

شیوه‌های صحیح عزاداری

برای آگاهی بیشتر، توجه شما را به گفتاری از استاد هادوی تهرانی درباره شیوه‌های صحیح برگزاری مجالس عزاداری جلب می‌کنیم:

← بقای حقیقت اسلام

بدون شک برگزاری مراسم عزاداری امام حسین علیه‌السلام یکی از شعائر بزرگ شیعیان محسوب می‌شود که در طول تاریخ توانسته ارزش‌های مکتب تشیع را حفظ کند و از نسلی به نسل دیگر منتقل کند. امام حسین - علیه‌السلام - همان‌طور که در روایت وارد شده، عامل بقای حقیقت اسلام است و به تعبیری که نقل شده است «حسین منی و انا منی حسین» که در تفسیر این عبارت گفته شده است که حسین - علیه‌السلام - فرزند نبی خاتم "نوه بزرگوار آن حضرت است" و رسول اکرم - صلی‌الله‌علیه‌وآله - اگر فرمودند: «و انا من حسین»، از این باب بوده است که مکتب اهل بیت علیهم‌السلام که حقیقت اسلام بوده و اسلام حقیقی در آن تجلی دارد، توسط امام حسین - علیه‌السلام - باقی می‌ماند.

بقای این مکتب به همین مجالس و عزاداری‌ها و توجه به امام حسین - علیه‌السلام - بوده و هست؛ اما در کنار اهمیت برگزاری این مجالس که در واقع فرصتی است برای آشنایی بیشتر با مکتب امام حسین - علیه‌السلام - و حقایق دین به شکل عمومی و مسائل مربوط به امامت به صورت خاص، باید توجه داشت که مسائل فرهنگی جانبی این‌گونه مجالس باید به‌گونه‌ای باشد که با ارزش‌ها و آرمان‌های امام حسین - علیه‌السلام - سازگار باشد و با معیارها و موازین اسلامی هیچ‌گونه تنافی نداشته باشد.

← پرهیز از محرمات

یکی از مهم‌ترین مسائلی که باید در این‌گونه مجالس مورد توجه قرار بگیرد، اجتناب از **محرمات** است. امام حسین - علیه‌السلام - در راه امر به معروف و نهی از منکر شهید شدند، **امر به معروف** یعنی دعوت مردم به نیکی‌ها و **نهی از منکر** یعنی بازداشتن مردم از بدی‌ها و از آنچه که دین از آنها منع کرده است. بنابراین مجالس امام حسین - علیه‌السلام - باید به‌گونه‌ای باشد که خود آن مجالس مصداق امر به معروف و نهی از منکر باشد؛ یعنی کسانی که وارد این مجالس می‌شوند دعوت بشوند به نیکی‌ها و **خیرات** و آنچه که **خداوند** به آن امر کرده است و به تعبیری نهی بشوند از آنچه که از آنها منع کرده است و اگر خدای ناکرده در این‌گونه مجالس مصداقی از منکر تحقق پیدا نکند و یا معروفی مورد **غفلت** قرار بگیرد؛ مثلاً به **نماز** بی‌اعتنایی بشود و مقدسات دیگری مورد توجه قرار بگیرند، بدون شک این با آرمان امام حسین - علیه‌السلام - سازگار نیست.

← پرهیز از سخنان خرافی

در این‌گونه مجالس همه افرادی که شرکت می‌کنند - چه برگزار کنندگان این مجالس و چه مردمی که به‌عنوان مخاطب و شنونده شرکت می‌کنند و چه گویندگان مسئولیت دارند - همه مسئول هستند که حافظ آرمان‌های امام حسین - علیه‌السلام - باشند. هر یک به شکلی و به نحوی از انجا و به تناسب موقعیت و جایگاه خودشان، گویندگانی که در این‌گونه مجالس معارف دینی به مردم عرضه می‌کنند باید آن مطالب به‌گونه‌ای باشد که دانایی و **دانش** مردم را نسبت به دین افزایش بدهد و در کنارش **ایمان** و باور آنها را به حقایق دینی تقویت بکند، باور و **ایمان** حقایق دینی در اسلام مبتنی است بر ارزش‌ها و موازین عقلی، **اسلام** دین **عقل**، دین خرد، دین دانایی و **معرفت** و روشنایی است، نه دین **جهل** و خرافه و افسانه. بنابراین گوینده‌ای که آنجا **سخن** می‌گوید، باید اطلاعاتی که در اختیار مردم قرار می‌دهد، اطلاعات درست و صحیح از اسلام باشد. اگر خدای ناکرده مطالب نادرستی از اسلام را بیان بکند و اطلاعات غلط در اختیار مردم قرار بدهد، این خودش نوعی مصداق اشاعه منکر خواهد بود و به نحوی از انجا خلاف آرمان امام حسین - علیه‌السلام - است.

اگر این جلسات به‌گونه‌ای باشد که با توسعه خرافه‌ها و مطالب **باطل**، **ایمان** مردم را متزلزل کند و نسل متفکر و خردمند ما را نسبت به این‌گونه مجالس کم اعتنا بکند، این با آرمان امام حسین - علیه‌السلام - و با ارزش‌های اسلامی ناسازگار است. مجالس امام حسین - علیه‌السلام - باید مجلس حقایق دین و مجلس معارف دین در کنار شور و **عشق** به امام حسین - علیه‌السلام - باشد. اگر ذاکری آنجا **ذکر** مصیبت می‌کند، باید آنچه را که مستند است به مستندات تاریخی و متناسب است، با شأن امام حسین - علیه‌السلام - برای مردم بیان کند، باید حقایق تاریخی و آن مصیبت‌هایی را که امام حسین - علیه‌السلام - و خاندان بزرگوار، فرزندان و یاران باوفای ایشان تحمل کردند، به زبان مناسب که زیباترین **زبان** برای بیان این احساسات زبان **شعر** است، برای مردم بیان کند. اما نباید مطالب نادرست تاریخی که سند درستی ندارند و یا حتی مطالبی که احیاناً با مفاهیم اسلامی ناسازگاری دارد به اسم معارف امام حسین - علیه‌السلام - یا به **اسم عشق** به امام حسین - علیه‌السلام - عرضه بشود. عشقی که در اسلام ارزشمند است، عشق مبتنی بر **عقل** و خرد است، آن عشق سرخی که عقل سرخ را در واقع نورانی می‌کند، معرفت و حقیقت دین را باید در واقع تجلی‌بخش باشد و آن را در قالب **ایمان** و باور برای مردم متجلی کند. نه اینکه ما مطالب خلاف دین، خلاف تاریخ، خلاف عقل را به مردم عرضه بکنیم، به اسم این‌که عشق به امام حسین یا ایمان به امام حسین - علیه‌السلام - را می‌خواهیم در جامعه توسعه بدهیم.

پانویس

- ↑ وافدی، محمد بن عمر، مغازی تاریخ جنگ‌های پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله)، ص ۲۰۹، ترجمه، دامغانی، محمود مهدوی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی، چاپ دوم، ۱۳۶۹ش.
- ↑ طبری، محمد بن جریر، تاریخ طبری، ج ۲، ص ۲۱۰، ترجمه، پاینده، ابو القاسم، چاپ پنجم، ۱۳۷۵ ش.
- ↑ یعقوبی، احمد بن ابی یعقوب ابن واضح، تاریخ یعقوبی، ج ۱، ص ۴۲۷ - ۴۲۸، ترجمه، آیتی، محمد ابراهیم، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ ششم، ۱۳۷۱ش.
- ↑ وافدی، محمد بن سعد کاتب، الطبقات الکبری، ج ۲، ص ۱۹۲، ترجمه، مهدوی دامغانی، محمود، تهران، انتشارات فرهنگ و اندیشه، ۱۳۷۴ش.
- ↑ عزالدین علی بن اثیر، تاریخ بزرگ اسلام و ایران، ترجمه، حالت، ابو القاسم و خلیلی، عباس، تهران، مؤسسه مطبوعاتی علمی، ۱۳۷۱ش.
- ↑ شیخ حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعة الإسلامية، ج ۲، ص ۹۲۲.
- ↑ شیخ حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعة الإسلامية، ج ۱۰، ص ۲۹۸.
- ↑ شیخ صدوق، محمد بن علی، امالی، ص ۲۰۵.
- ↑ قمی، شیخ عباس مفاتیح الجنان، ص ۳۷۲، اعمال ماه محرم.
- ↑ مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج ۴۴، ص ۲۹۴.
- ↑ محدث نوری، حسین بن محمد، مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۴۵۸، مؤسسه آل البیت (ع)، قم، ۱۴۰۸ هجری قمری.

منبع

پایگاه اسلام کوئست، برگرفته از مقاله «آغاز عزاداری امام حسین»، تاریخ بازبایی ۱۳۹۵/۰۷/۲۴.